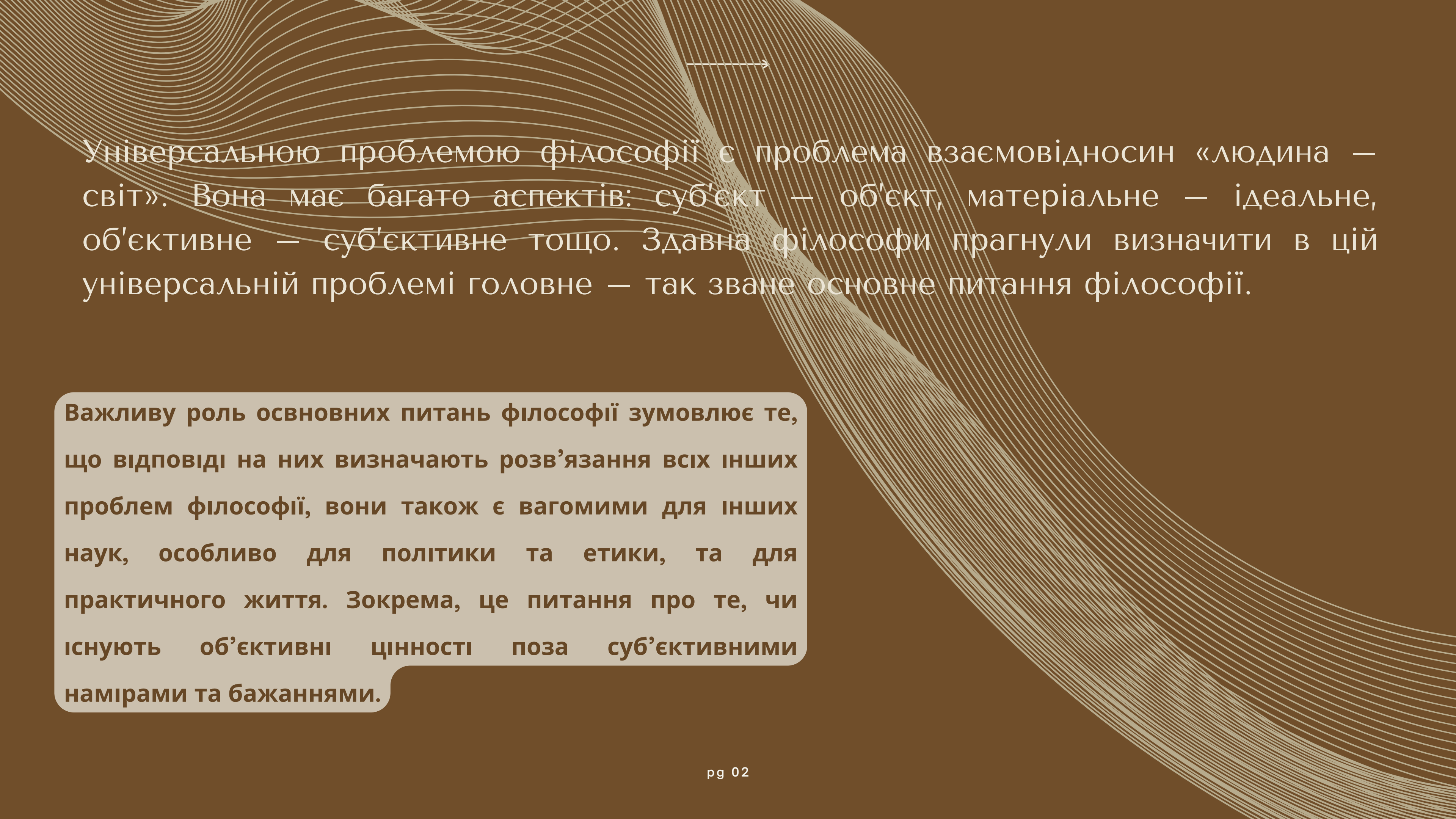

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ

Універсальною проблемою філософії є проблема взаємовідносин «людина — світ». Вона має багато аспектів: суб'єкт — об'єкт, матеріальне — ідеальне, об'єктивне — суб'єктивне тощо. Здавна філософи прагнули визначити в цій універсальній проблемі головне — так зване основне питання філософії.

Важливу роль основних питань філософії зумовлює те, що відповіді на них визначають розв'язання всіх інших проблем філософії, вони також є вагомими для інших наук, особливо для політики та етики, та для практичного життя. Зокрема, це питання про те, чи існують об'єктивні цінності поза суб'єктивними намірами та бажаннями.

НАЙПОШИРЕНІШИМ БУЛО ПОЛОЖЕННЯ, СФОРМУЛЬОВАНЕ Ф.ЕНГЕЛЬСОМ: «ВЕЛИКЕ ОСНОВНЕ ПИТАННЯ УСІЄЇ, В ОСОБЛИВОСТІ НОВІТНЬОЇ ФІЛОСОФІЇ, Є ПИТАННЯ ПРО ВІДНОШЕННЯ МИСЛЕННЯ ДО БУТТЯ».

Такий підхід до формулювання основного питання філософії базується на фундаментальних фактах людського буття: існують явища матеріальні і духовні. В цьому питанні Енгельс виділяє дві основні сторони: перша — це те, що є первинним (дух чи природа); друга — пізнаваний світ. В залежності від способу рішення першої сторони основного питання, філософи поділяються на матеріалістів або ідеалістів. Матеріалізм виходить з того, що природа, буття і матерія є первинними, а свідомість, мислення та дух — вторинними. Ідеалізм — протилежний матеріалізові філософський напрям, який намагається довести, що дух, свідомість, мислення, ідеальне є первинним, а буття, природа, матеріальне — вторинним.

МАТЕРІАЛІЗМ ТА ІДЕАЛІЗМ НЕОДНОРІДНІ У СВОЇХ КОНКРЕТНИХ ПРОЯВАХ

Так, з точки зору історичного розвитку матеріалізму слід відзначити його основні форми: стихійний матеріалізм давніх греків (Фалес, Демокрит, Геракліт); метафізичний механістичний матеріалізм Нового часу (Бекон, Ламетрі, Гельвецій); діалектичний матеріалізм (Маркс, Енгельс); розрізняють також науковий та вульгарний матеріалізм — останній зводить ідеальне до матеріального, ототожнює свідомість з матерією (Фогт, Бюхнер, Молешот).

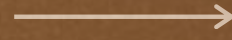

ІДЕАЛІЗМ

Ідеалізм також неоднорідний, і, в першу чергу, слід розрізняти два його різновиди: об'єктивний та суб'єктивний.

Об'єктивний ідеалізм першоосновою існуючого вважає певну надлюдську свідомість — «абсолютний дух», світовий розум; основні його представники: Платон, Гегель.

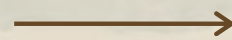
Суб'єктивний ідеалізм єдиною реальністю вважає сукупність відчуттів, переживань, настроїв і дій суб'єкта; представники класичної форми суб'єктивного ідеалізму — Берклі, Юм, Фіхте; крайньою формою суб'єктивного ідеалізму виступає соліпсизм, згідно якому можна з достовірністю говорити лише про існування свого власного «Я» і моїх відчуттів.

З ПИТАННЯМ ПРО НАЧАЛО БУТТЯ ПОВ'ЯЗАНЕ І ПИТАННЯ ПРО МОНІЗМ, ДУАЛІЗМ ТА ПЛЮРАЛІЗМ.

- **Монізм** – філософський принцип пояснення різноманітності світу як прояву єдиного начала – матерії або духу; тому монізм може бути відповідно двох видів – матеріалістичний та ідеалістичний.
- **Дуалізм** – філософське вчення, згідно якому дух та матерія, ідеальне та матеріальне - це два незалежних рівноправних начала, що не обумовлюють одне одного; так, Декарт вважав, що в основі буття лежать дві рівноправні субстанції: мисляча (дух) і протяжна (матерія).
- **Плюралізм** передбачає кілька або безліч незалежних субстанціональних першоначал або видів буття; так, прикладом можуть бути теорії давніх мислителів, які висували в якості основи усього існуючого такі різноманітні начала як земля, вода, вогонь, повітря тощо.

РОЗГЛЯДАЮЧИ ДРУГУ СТОРОНУ ОСНОВНОГО ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ, А САМЕ – ПИТАННЯ ПРО ПІЗНАВАНІСТЬ СВІТУ АБО ПРО ТОТОЖНІСТЬ МИСЛЕННЯ ТА БУТТЯ, ФІЛОСОФИ ТАКОЖ СТОЯЛИ НА РІЗНИХ ПОЗИЦІЯХ.

ЗНАЧНА БІЛЬШІСТЬ, ДОТРИМУЮЧИСЬ ОПТИМІСТИЧНИХ ПОЗИЦІЙ, ДАВАЛА СТВЕРДЖУВАЛЬНУ ВІДПОВІДЬ НА ЦЕ ПИТАННЯ, ПРОГОЛОШУЮЧИ МОГУТНІСТЬ РОЗУМУ, ЙОГО НЕОБМЕЖЕНІ ПІЗНАВАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ, ВВАЖАЛА, ЩО ЛЮДИНА ЗДАТНА ОДЕРЖУВАТИ ДОСТОВІРНЕ ЗНАННЯ ТА ОБ'ЄКТИВНУ ІСТИНУ.

ПЕСИМІСТИЧНА ПОЗИЦІЯ ЩОДО МОЖЛИВОСТІ ПІЗНАННЯ ЛЮДИНОЮ СВІТУ БУЛА ПЕРЕДСТАВЛЕНА СПОЧАТКУ СКЕПТИКАМИ, А ПІЗНІШЕ – АГНОСТИКАМИ.

СКЕПТИЦИЗМ – ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ, ЩО ПІДДАЄ СУМНІВУ МОЖЛИВІСТЬ ДОСТОВІРНОГО ПІЗНАННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО СВІТУ; ЙОГО ПРЕДСТАВНИКИ: ПІРРОН, СЕКСТ ЕМПІРИК.

АГНОСТИЦИЗМ – ФІЛОСОФСЬКЕ ВЧЕННЯ, ЯКЕ ЗАПЕРЕЧУЄ ПРИНЦИПОВУ МОЖЛИВІСТЬ ПІЗНАННЯ СУТНОСТІ РЕЧЕЙ І ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ РОЗВИТКУ ДІЙСНОСТІ; ЙОГО ПРЕДСТАВНИКИ: КАНТ, ЮМ.

ПРИКЛАДОМ ІНШОГО ПІДХОДУ ДО
ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНОГО ПИТАННЯ
ФІЛОСОФІЇ МОЖЕ БУТИ ПОЗИЦІЯ
ФРАНЦУЗЬКОГО МИСЛИТЕЛЯ А.КАМЮ.

ЗОСЕРЕДИВШИ УВАГУ НА ПРОБЛЕМАХ
ЛЮДСЬКОГО ІСНУВАННЯ, ВІН ПИШЕ:
«ПИТАННЯ ПРО СЕНС ЖИТТЯ Я
ВВАЖАЮ НАЙБІЛЬШ НЕВІДКЛАДНИМ
ІЗ УСІХ ПИТАНЬ».

Отже, основне питання філософії в його традиційному тлумаченні — це питання про відношення мислення до буття. Воно має дві сторони. Перша сторона виражена в питанні — що є первинним, а що — вторинним, похідним — дух чи природа, свідомість або матерія? Залежно від відповіді на це питання виникли три філософські напрями: матеріалізм, ідеалізм, дуалізм. Друга сторона основного питання філософії виражена питанням: «чи можна пізнати навколишній світ?» При відповіді на це питання виникли три філософських напрями: агностицизм, скептицизм, гностицизм (оптимізм).